

מיניות בגיל הרך ביטויי מיניות אצל ילדים צעירים

יחסם של ילדים צעירים למין הוא יחס של סקרנות. הסתכלות ומגע אצל ילדים צעירים הן תופעות נורמליות ורגילות. מעטים הילדים אשר מחפשים עוררות מינית והנאה מינית בדומה למבוגרים. הילדים סקרנים לגבי גופם ולגבי גופם של אחרים. בעיני ילדים קטנים, המיניות קשורה פחות לאברי המין ולארוטיקה ויותר לחקירה ולסקרנות.

ילדים הם יצורים מיניים, אך בניגוד למבוגרים, הם אינם מתמקדים באברי המין ואינם שמים לעצמם את העוררות וההנאה המינית כמטרה. חקירה מינית טבעית ובריאה בגיל הילדות היא תהליך של איסוף מידע. כחלק מאיסוף המידע, הילדים חוקרים זה את גופו של זה על ידי הסתכלות ומגע. אלה הן דרכים נורמליות ורגילות של חקירה העוזרות לילד להבין כיצד נראה הגוף, מהם ההבדלים בין בנים לבנות ומהי התחושה כשנוגעים בגופו של משהו אחר. הסקרנות, היא לב ליבה של הלמידה.

ילדים צעירים עשויים לחוות מעין עוררות מינית. הילדים בדרך כלל אינם חשים בושה, כעס או חרדה כתוצאה ממשחקיהם המיניים. לרוב הם מרגישים רגשות בריאים בקשר לנושא הכוללים: עליצות, רוח שטות וגיחוך. ברוב המקרים, אם מתגלים המשחקים המיניים של הילדים ונאמר להם לחדול מכך, המעשים נפסקים לפחות בנוכחות המבוגרים. מבוגרים אשר כועסים על הילדים כשהם תופסים אותם משחקים או מתעניינים בחקירה גופנית מינית, יכולים להטיל צל על התפתחותם המינית ולהניא אותם מחקירה נוספת. למידה אודות מין, המלווה בתחושת בטחון ושביעות רצון, היא חלק מהתפתחות מינית בריאה. בדרך כלל המשחקים המיניים יופיעו בתקופות מסוימות בחיי הילד. התעניינות הילד במין ומיניות אמורה להתאזן עם סקרנותו לגבי תחומים אחרים בחייו.

הורים ומבוגרים אחרים נוטים להתבלבל בין מחשבותיהם ורגשותיהם בכל הקשור למין ומיניות, לבין אלה של הילדים. כשהם רואים ילד אשר נוגע בעצמו באופן אוטו-ארוטי (מאונן) הם משווים זאת להתנהגות של מבוגרים, דבר המעורר אי נוחות אצל המבוגר, מבוכה ולעיתים דאגה.

התנהגות חושנית, שתתקבל בגישה חיובית, תתרום להתפתחות ילד בעל דימוי עצמי ודימוי גוף חיוביים.

התפתחות מינית של ילדים צעירים – נורמטיבי וצפוי

- ההתפתחות המינית מופיעה בעוברות לפני הלידה
- ביטויי מיניות וחינוך מיני מתחילים מהלידה ונמשכים לאורך מעגל החיים
- יחסם של ילדים צעירים למין הוא יחס של סקרנות
- הסתכלות ומגע של ילדים צעירים הם תופעות נורמליות ורגילות
- מעטים הילדים אשר מחפשים עוררות מינית והנאה מינית בדומה למבוגרים
- כאשר אנו בוחנים ביטויי התנהגות מינית של ילדים צעירים עלינו להבחין בין התנהגות טבעית לבין התנהגות מעוררת דאגה או התנהגות המחייבת התערבות חינוכית או דווח על פי חוק.

התנהגות מינית נורמטיבית של ילדים צעירים מגיל 3 ואילך

בשלב הזה משחקים מיניים הם חלק בלתי נפרד מן הסקרנות התינוקית – ילדותית של הילד אודות העולם הסובב אותו בכלל ואודות גופו.

- משימה התפתחותית מרכזית בסביבות גיל 3 היא השליטה על הסוגרים, ומכאן נובעת התעסקות מרובה בנושא היציאות גם באופן ורבלי ("קקי פיפי").
- האוננות נפוצה בגיל הזה. תראנה פעולות של גירוי עצמי על הנדנדות, במשחקים, בשעת ריכוז וכו'.
- מגלים סקרנות כלפי גופם וגופם של אחרים, מאופיין בהצצות בחדרי שירותים.
- מתחילים משחקי חיקוי – אבא – אמא / רופא – אחות.
- עסוקים ב"להראות" לאחרים: "תראה לי ואראה לך".
- לומדים להבחין בין מה שמקובל לעשות בפרטיות לבין מה שמקובל לעשות בפרהסיה, בין הסכמה ואי הסכמה ובין מותר ואסור.
- משחקי מין בקבוצת השווים בגיל הזה הם נורמטיביים, מאופיין בחשיפת אברים או בנגיעה באברי אחרים.
- ילדים בגיל הזה יגיבו במהירות להצבת גבולות באשר לנגיעה בגופם ובגוף של אחרים.

מה יחשב להתנהגות מינית מותאמת?

- הילדים המעורבים בהתנהגות המינית הם בני אותו גיל, ממדי גוף ורמת התפתחות זהה.
- ההתנהגות המינית מתרחשת בין ילדים שיש ביניהם מערכת יחסים ממושכת, המבוססת על משחק משותף או על חברות
- חקירה רבה נעשית בתחום תפקידי המגדר
- החקירה המינית ההדדית נעשית ללא כפייה אלא כחלק ממשחק
-

אירועים מיניים בגן – שאלות שיש לשאול:

- האם ההתנהגות מופיעה בפעם הראשונה?
- האם נערכה בעבר שיחה עם הילד על הנושא והוצבו לו גבולות ברורים?
- האם המעורבים באירוע חברים?
- בני כמה המעורבים?
- האם ההתנהגות תואמת גיל?
- האם אופי ההתנהגות מצביע על משהו שהוא מעבר לסקרנות מינית?
- האם ההתנהגות מופיעה בהקשר של התנהגויות לא מותאמות אחרות, כמו בעיות התנהגות?

מה צריך לעורר בנו דאגה?

- לילדים המעורבים במעשים המיניים אין יחסי משחק מתמשכים והדדיים.
- הילדים המעורבים במעשים המיניים הם בגילאים שונים או רמות התפתחות שונות.
- כאשר ההתנהגות המינית קשורה בכפייה, שימוש בכוח, שוחד, מניפולציה או איומים.
- כאשר ההתנהגות המינית כוללת החדרה של חפצים לאיברים אינטימיים.
- כאשר ההתנהגות המינית כוללת פגיעה או פגיעה בעצמם או באחרים.
- כאשר ההתנהגות המינית כוללת חיקוי של התנהגות בוגרת כגון: משגל אוראלי, ניסיון להחדרה של איבר מין וכו'.
- כאשר ההתנהגות המינית גוררת תלונות של ילדים אחרים, או שמשיפה באופן שלילי על ילדים אחרים בגן.

המשחקים המיניים יחשבו לבעייתיים כאשר הסקרנות נעשית כפייתית, כשההתנהגות המוצגת היא חיקוי להתנהגות מינית מבוגרת או כשההתנהגות כוללת כפייה ופגיעה באחרים או פגיעה ופגיעה בעצמם.

תפיסת המיניות הילדית כיום

- כיום קיימת ההבנה שמרבית ההתנהגויות המיניות של ילדים צעירים קשורות לחקירה ולסקרנות טבעית ונורמלית ועל כן יש לחדד את כללי ההתנהגות בגן.
- לא כל התנהגות טבעית ונורמלית מותרת בגן הילדים על כן הכללים והחוקים בגן חייבים להיות ברורים וחד משמעיים.
- ילדים צעירים זקוקים לסמכות וגבולות, במקום בו אין סמכות וגבולות ברורים תיווצרנה בעיות התנהגות הכוללות גם התנהגויות מיניות אסורות בגן הילדים.
- כיום קיימת ההבנה שילד בעל בעיית התנהגות כוללת שאינו מטופל, עשוי לפתח גם בעיה בהתנהגות מינית עקב קושי בקבלת סמכות וגבולות.
- יש לנקוט בזירות כאשר אנו נוקטים בהכרזות שליליות ומקבעות כלפי ילדים צעירים. אנו נשתמש במושג: "התנהגות מינית בלתי מותאמת" ולא "התנהגות מינית פוגעת".

דוגמאות להתנהלות בשגרה

- ארגון אזור השירותים בגן כמו גם אזורים אחרים רגישים בגן ובחצר ושמירה עליהם.
- חשיפת כלל החללים בגן ומקומות מוסתרים בחצר.
- אחריות משותפת של הצוות לשמירה על הילדים בעיקר בשעת חצר.
- הבניית שפה המתייחסת לפרטיות ולשמירה על גבולות הגוף שלי ושל האחר.
- התייחסות לביטויי מיניות התפתחותית בגן תוך תגובה חינוכית, לא מתעלמת ולא מבוהלת, אך מתאימה את ההתנהגות לנורמות הסביבתיות.
- התייעצות עם מדריכי היחידה למיניות ומניעת פגיעה כאשר נתקלים במיניות לא מותאמת/חריגה בגן.

תפקיד היועצת כמוססתת וכמכוונת

- לנו כמבוגרים אחריות רבה. בבחירת הדרך בה נפנה אל הילדים, נעודד או נדכא את מיניותם הטבעית. ילדים צעירים יתנהגו בצורה טבעית וספונטנית אלא אם כן אנו כמבוגרים נדכא את ההתנהגות הטבעית הזו ונגרום להם להדחיק את ההנאה המינית שלהם.
- בצד העידוד לביטויי מיניות טבעיים מוטלת עלינו, המבוגרים, האחריות ללמד את הילדים כללים להתנהגות מכבדת ומתחשבת בצרכי האחר ורצונותיו:
- עלינו להקנות להם כללים להתנהגות חברתית ומשחקית התואמת את גילם, להציב גבולות בשעה שההתנהגות המשחקית המינית חורגת מן המותר ולהקנות נורמות חברתיות מקובלות.
- התפקיד שלנו כמבוגרים הוא ללמדם כבר בשלב מוקדם מושגים הקשורים לפרטיות, גבולות והסכמה.
- בין גיל שלוש לארבע שנים מתגבשת הזהות המינית. בשלב הזה ילדים מרבים לבחון את איברי המין שלהם ושל חבריהם. ההתעסקות בנושאים הללו יכולה לכלול לעיתים הצצה ו/או מגע באברי המין של ילדים אחרים. תפקיד המבוגר

- במקרה כזה להציב גבולות ולחדד את כללי ההתנהגות בגן.
- מאחר והילדים סקרניים מאד לגבי גופם שלהם וגופם של אחרים חשוב לספק להם את הסקרנות הזו כדי להפחית התנהגויות בלתי רצויות בגן. לשם כך, בצד חידוד הכללים (לא נכנסים יחד לשירותים, לא נוגעים באיברים פרטיים, לא מתפשטים וכו') מומלץ להראות לילדים איורים או בובות בהם ניתן להבחין בהבדל בין אברי המין של בנים ובנות. שיח כזה מזמן אפשרות לשיח רחב יותר על הגוף כמכלול והכרות עם אברי הגוף, שמותיהם ותפקידם.
- בגילאי ארבע - חמש ילדים מרבים לעסוק בשאלה "איך באתי לעולם?" ובתפקידים המגדריים שבמשפחה. נוכל לראות אותם מרבים לשחק במשחקי תפקידים של אבא ואמא. לעיתים המשחק כולל פעילויות של התפשטות ומגע בין ילדים. נחדד את הכללים בגן: אין להסיר בגדים או לגעת באיברים פרטיים.
- אוננות בגן יכולה להופיע בכל גיל. היא נפוצה יותר בקרב הילדים הצעירים בני השלוש ואמורה לפחות עם הגיל. יש לצפות שילדים יהיו עסוקים במשחקים שונים ולא דווקא בהתנהגות אוטו-ארוטית. להסחת דעת של הילד חשיבות רבה בטיפול בנושא. היום ברור שאוננות בילדות זוהי תופעה טבעית, נורמטיבית ואפילו רצויה וצפויה, אך יש לדאוג שתתקיים במקום המתאים/בגבולות המתאימים. האוננות בגן יכולה להופיע בגיל צעיר כביטוי לעייפות, מתח או בלבול. התפקיד שלנו לא לשלול את ההתנהגות אך לתחום אותה במקום הפרטי ולהגדיר שמקומה בחדר הפרטי בבית בלבד. שיתוף ההורים בהפסקת ההתנהגות בגן ובמרחב הציבורי, חשובה ביותר.
- כחלק מההתפתחות והשמירה על הגוף יש ללמדם כללים בסיסיים הקשורים בהיגיינה כגון: לא נוגעים בהפרשות של אחרים (שתן, צואה, דם, נזלת וכו') ושל עצמם והקפדה על רחיצת ידיים במצבים שונים.
- בגן אנחנו נשתמש תמיד בשמות תקינים ולא בכינויים ובמילות סלנג. לכן נקרא לאיברי המין "פין" ו"פות" ונקפיד להשתמש בגן רק בשמות הללו.
- ביום המשפחה ולאורך כל השנה עלינו לגלות רגישות לסוג ומגוון הרכב המשפחות המאכלסות את הגן ולאפשר לכל ילד וילדה להציג בגאווה את האפיונים המיוחדים של המשפחה שלו.
- חשוב שנהיה זהירים מאד בדרך בה אנו מגיבים לביטויי מיניות של ילדים צעירים. עלינו להציב גבולות ולחנך לפרטיות בדרך עניינית, אכפתית וסמכותית מחד אבל לא לפגוע במיניות שלהם ולא לבייש או להאשים אותם בדרך בה אנו פונים אליהם מאידך. עלינו לכבד את הסקרנות שלהם, לתת להם כלים להתמודד עם מה שמטריד אותם אבל לא להבהיל, לכעוס, להשפיל או לגנות. חשוב שהמסרים הללו יועברו לכל באי הגן לרבות ההורים. תפקידנו גם לשמור על הילדים ולהגן עליהם מפני לשון הרע והדבקות תוויות שליליות ומקבעות.

לקריאה נוספת והעמקת הידע

טוני קוואנה ג'ונסון "הבנת ההתנהגות המינית בגיל הילדות - מה טבעי ובריא?".